

„Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj”

Mi jut eszünkbe, ha az alábbi képzeletbeli leltárkönyvbe belekukkantunk?
A megtett út autóbusszal: 10 000 km. A gáton ebből 15, és egy kukoricatáblában a kerék megsüllyedéséig 3 km. Kerékpárral 50 km, kenukkal 20 km, néhány diáknak a cserebökényi puszták vizes élőhelyeinek bejárása combközépig érő vízben néhány száz méter. Gyalogosan az eltévedésekkel együtt 500 km a megtett távolság.

A bográcsban főzött paprikás krumpli térfogata 400 liter, (íze mennyei volt) ebből leégett 20 liter. A beszerzett vízhólyagok száma: $100n+1$. Kullancsok átlagosan alkalmanként 5 db-ebből, természetesen bennem volt megtalálható 4 db, hiába, a biológia tanár egyre ritkább állatfajta mostanság.

1000 kérdés és feladat az esti vetélkedőkön, 200-nál több növényfaj megismerése szerepel a leltárkönyv következő oldalain. Olyan szavak, mint a korhány, laponyag, töbör, kunhalom vagy a zsomboly is olvashatók egy-egy fejezetben, és helységnevek: Derenk, Fony, Óriszentpéter, Nyakvágó-hegy, Mágori kettős- halom.

A legendák sem hiányoznak a könyvből, amelyek például az egykori kun vezérről, Zádorról és szerelméről, Ágotáról szólnak, Csóka Kató történetén is mosolyoghatunk....

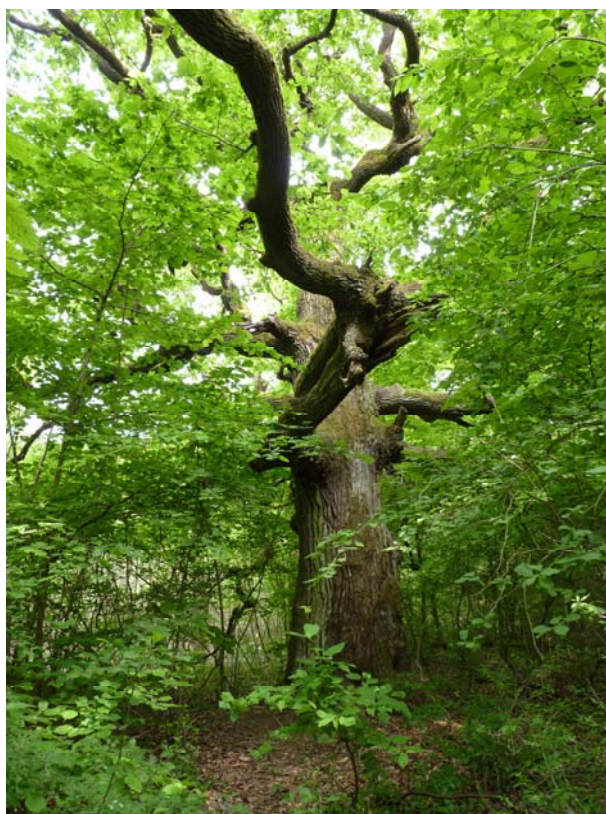

Mára az is legendává vált, hogy hogyan is keveregtünk ki buszunkkal Furugyról, ami beszorult a falu egy pirinyó utcácskájába. Aki nem hiszi, járjon utána!

Egy-egy fejezetcímen megakad a szemem, mert a szívemnek, lelkemnek kedves helyekről olvasok ezekben. Jártunk a keleméri Mohos-tavaknál is, ahol úgy hallottuk, hogy a tőzegmohás láp mesés kincseket rejteget. Nekünk a mesés kincsek jégkori reliktumokat jelentenek, pl. hüvelyes gyapjúsást, (üzenem azoknak, akik ott voltak velünk, hogy keressék fel újra ezt a helyet, mert májusban még lenyűgözőbb látványt nyújt a láp, mert ekkor virágoznak a gyapjúsások...)

Az iskolánk udvaránál kicsivel nagyobb méretű védett terület, a Nagymohos-, és Kismohos-tó létrejöttét az agyagos altalaj tette lehetővé. A hosszan tartó esőzések során gyakran megcsúszik (suvad) a felső talajréteg, elzárva így a hegyek közötti kisebb völgyeket, patakmedreket. A pangó víz, és a hűvös mikroklíma kedvez a tőzegmoha megjelenésének. Valamikor tízezer éve, a jégkorszak után keletkezett a nagyobbik, a kisebbik pedig mintegy ötezer éve alakult ki. Van itt még tarajos pajzsika, három tőzegmohafaj, rovarremésztő kereklevelű harmatfű, mocsári nőszirm és keresztes pajzsika. A bekötőútnál áll egy gyönyörűségees tölgyfa, melynek vastag törzse cipelte az elmúlt századokat, és bizonyára megállt itt valaha Tompa Mihály is szusszanni egyet, mielőtt elsétált volna a láphoz...

Lapozzunk tovább... Gömörszőlős

Fehér cseresznye, leánycsöcsű alma, veres szilva, sárga szilva, üvegmeggy, vérbarack- beszédes nevek. Nem egy manapság divatos hipermarket gyümölcsös részlegének feliratai ezek, hanem ősi gyümölcsfajták nevei. A mai, monokultúrában tartott, sokszor túltenyésztett, többnyire külföldről behozott fajtákkal szemben ezek tökéletesen illeszkedtek a környezeti adottságokhoz, ellenállóvá edzették magukat, így sikeresebben veszik fel a harcot a kártevőkkel szemben, és alig igényelnek vegyszeres védelmet. Gyerekkoromból ismertem ezeket a gyümölcsfajtákat, és jó volt veletek újra hallani ezekről Gömörszőlősen, és arról az érdekes kísérletről, ami itt folyik. Működőképes-e az

ökofalu, hogyan lehet a természettel egyensúlyban élni, lehet-e másképp élni, mint ahogyan élünk, lehet-e finom és egészséges ételeket főzni az itt termelt alapanyagokból, mi is az a génbank, mi az igazi szelektív hulladékgyűjtés, és még sok-sok kérdésünkre kaptunk itt választ.

Sok-sok oldallal később olvasom, hogy a Vértes dolomitkopárainak déli oldala melegkori növényeknek ad otthont, de pár lépéssel odébb, mintha valamilyen hétmérföldes csizmában kelnénk útra, az Alpok hegyeiből ismert kifejezetten hideg területeken előforduló növényekkel találkozhatunk. A dolomitjelenségnek lehattunk szemtanúi, mert ez a reliktum-megőrző tulajdonság a dolomithegységekre jellemző. A hegység élővilágának rendkívüli diverzitása (fajgazdagsága) a viszonylag kis területen kialakuló változatos mikroklímának köszönhető.

Emlékszem egy párbeszédre ebből az időből...

-De tanárnő, meddig kell még a sziklákon másznunk, és mikor érünk már a buszhoz?!

-Édes fiam, de-vel nem kezdünk mondatot! Rendezd az oxigénadósságodat, és majd beszélhetünk!

A válaszom mindig az volt, hogy nyugi, gyerekek, még 300 méter!

-A tanárnő valószínű nem az SI-ben gondolkodik, mert fél órával ezelőtt is ezt mondta!...

A leltárkönyv következő oldalán egy terepnaplóban ezeket olvasom:

- futóhomok
- pionír növények /zuzmók, mohák/

- egyéves fajokból álló gyep / Brometum: rozsnokok, vadrozs/
- évelő fajokból álló nyílt, kis borítású homokpusztai gyep /Festucetum: magyar csenkeszes/
- zárt homokpusztai gyep /Astragalo-Festucetum: csüdfüvek, pusztai csenkesz, homoki pimpó, árvalányhajak, kék szamárlenyer, kései szegfű, fekete kökörcsin/
- nyílt homoki tölgyes /Festuco-Quercetum roburis: kocsánytalan tölgy, hársak, fehér nyár, boróka, galagonya, kecskerágó, mogoró, boróka /
- zárt homoki tölgyes: /Convallario-Quercetum roburis, gyöngyvirágos tölgyes, kocsányos tölgy, fagyal, galagonya stb./

Volt azért néhány diák, aki a buszozás, gyaloglás, kúszás és mászás közben is jegyzetelte a hallottakat, mert az volt bőven...

Mindig volt kísérőnk, aki elmondhatta magáról, hogy:

***„Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,”***

Nekik köszönhetjük, hogy megtaláltuk a kékvércsék erdejét, Ohaton, tudtuk hol keressünk obszidiánt és kvarcot a Zemplénben, vagy az Őrség dombjai között hol találjuk karmazsinvörös fejecskeszerű virágát az őszi vérfűnek. Repülnek-e még arrafelé a vérfű boglárkalepkék?... Tavasszal Ócsán sok száz km-rel közelebb tavasszal találkoztunk ennek a növénynek finoman, selymesen pihés, szárnyasan összetett, kékeszöld, fogazott szélű leveleivel. Attól fél ilyenkor az ember, hogy már a pusztá érintésünkre is eltörhetnek a levelei.

Az a rengeteg turbánliliom, amit a Nagy-Milicen láttunk, felidézte bennem, hogy egy másik gyerekcsapattal, egy másik időben jártam már itt. Akkoriban a Kék-túra kezdőpontja a László-tanyánál volt, ahonnan beláttuk a kassai síkot. Ma már valami tehetős embernek „köszönhetően” ezt nem mutathatom meg diákjaimnak, mert egyszerűen privatizálta valaki az épületet és a környékét, és egy lakattal lezárt kerítés állta az utunkat...

Derenk... Jártam már itt, többször. Gyerekként, egyetemistaként, várandósként nagy pocakkal, anyaként családdal, kerékpárral, ODK-s tanárként és terepgyakorlaton résztvevő diákokkal egyaránt.

Ez a szellemfalu az Aggteleki Nemzeti Park területén található, alig 1 km-re a szlovák határtól. Lakosai 1717-től 1943-ig (a falu megszűnéséig) többnyire a mai Lengyelország területéről ideköltözött szepességi gorálok, és azok leszármazottai voltak. A trianoni békeszerződés után Derenk választhatott, hogy Magyarországhoz vagy az újonnan alakult Csehszlovákiához akar tartozni. Magyarország mellett döntöttek.

A falu templomát, épületeit lebontották. Ma már csak az iskola romos épülete, a templom helyén épült kápolna és a közeli temető jelzi, hogy ezen a helyen valaha egy település állt. A falu neve szlávul somfát jelent. Felhagyott gyümölcsösök, repkedő rablópillék és a faluhoz vezető út közepén nőtt fa jelzi, hogy itt már a természet számlálja az időt. A romos házak látványa ellenére mégis valami meghittség, valami bizsergető érzés lesz itt úrrá az idelátogatón.

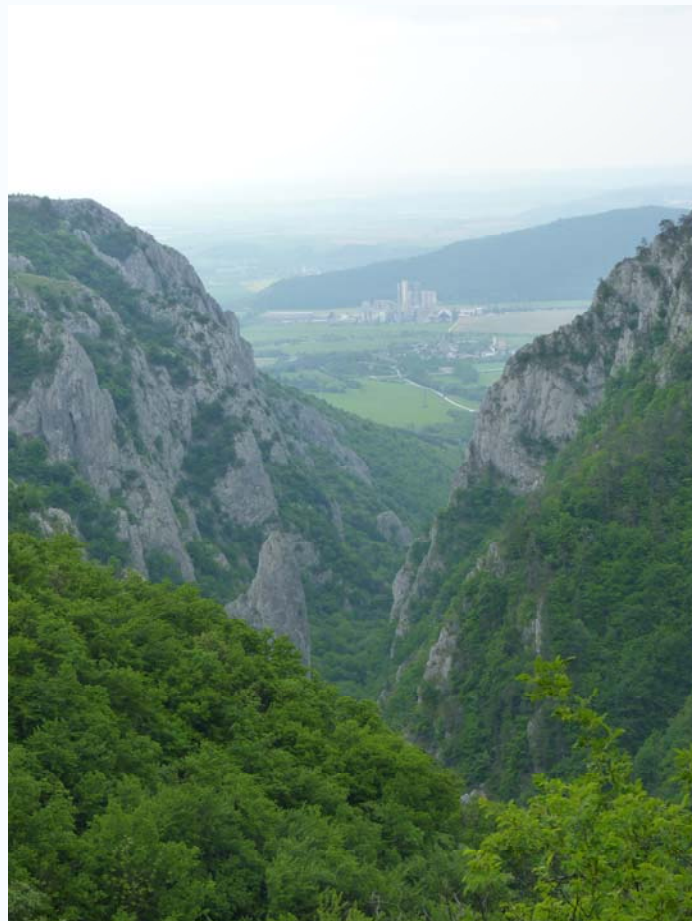
Születtek és haltak itt az emberek, kaszáltak, pálinkát főztek, gyerekek másztak a fákra az érett gyümölcsökért, kenyeret sütöttek az asszonyok és szerelmesek ültek a kakukkfüves réteken.

***„erdőt, fűttyös gyümölcsöst, szőlőt és sírokat,
a sírok közt anyókat, ki halkan sírogat,”***

Ma már csak néhány idetévedő turista és a 2000-es évek hagyományőrzői jönnek ide évente egyszer...

Szögligeten volt a szállásunk akkor. A Szádvár tövében. Megszokhattátok, hogy mindig nagyon *érdekes* (lehet, hogy nem ez a legjobb jelző?) volt a szálláshelyünk. Itt legalább 20-ágyas volt a szoba, és az esti fénycsapdázás után megfagyva, de az éjjeli lepkékkel kapcsolatosan kiokosítva próbáltunk meg elaludni...

Emlékeztek, hogy mit ettünk a Szádelői-völgyben? Segíték.-Szlovákiában vagyunk. Természetesen köménymagos levest és haluskit. Ki-ki étvágya szerinti mennyiséget... R. J.- az egyetlen általam ismert IRON man jelölt -is meg volt elégedve a mennyiséggel és a minőséggel egyaránt. Nem tudom, vajon legközelebb ott találjuk-e a völgy végében a rozoga, lemezborítású turistaházat. Ha majd arra járok, remélem tetszeni fog az új EU-s szabványoknak is megfelelő fizimiskájával.

A félelmetesnek tűnő szurdokból jobbra felfelé vezetett az utunk. Szinte most is előttem van a piros madársisak, és a madárfészek kosbor látványa balkéz felől- akkor még jobban bírtam a kaptatókat- és a fennsíkra megérkezve szavakkal ki sem fejezhető látványban volt részünk. A Sas-gerinc, a Cukorsüveg, az Ördög-sín és a Három királyok sziklatúí feledtetik a föntről elénk táruló, lapályon ormótlankodó erőmű látványát.

Rengeteg Apolló lepkére emlékszem, és egy mesés sziklakertre, ahol olyan színekavalkád volt, hogy néhányan azt mondtátok, el sem hiszitek, hogy ez itt természetes! A piros kígyószisz, a koloncos legyezőfű, a nyúlszapuka, a sokféle szegfűfaj, a kakukkfű szurokfűvel elegyes illata remélem sokatoknak örökre emlékezetébe vésődött.

A tornanádaskai határátkelőn gyalog jöttünk át, és B. P.-t kivéve mindenki futott Hídvégárdóig, ahol a tornateremben aludtunk ki matracon, ki az udvaron a tábortűz mellett.

Emlékszem, hogy egy börzsönyi terepgyakorlaton betértünk estefelé a szálláshelyre, és valaki közületek megjegyezte:

-De tanárnő, ez a hely nem túlságosan jó egy magunkfajta biológusnak!!?

A tulajdonossal történt egyeztetés után derült ki, hogy mi nem *az* a társaság vagyunk, akiket estére vártak, és az épültre festett csillagok nem a *mi* biológus csapatunk pénztárcájának felelnek meg... Kicsit csalódottan kerestük fel a néhány csillaggal kevesebbel jelzett faluvégi szálláshelyet, ahol a bogyómászó poloskák kollektív kitelepítése után elfoglalhattuk ágyainkat. Néhány gyertyát is beüzemeltünk este, hogy a megfelelő luxokat biztosítsuk az esti vetélkedő lebonyolításához.... Jól emlékszem? Itt volt az egyik feladat a sok közül, hogy az egyik csapat jelenítse meg a kék nünükét peterakás közben?...

Sajnos már nagyon késő van. Szívesen elolvasnám még a hortobágyi madárlesről, a számárharapásról..., a Mátráról, a Bátorligeti-lápról, a BISEL-es elázós, gumicsizmás, pajtában alvós bakonyi útról szóló fejezeteket. Kedves emlék az a zempléni terepgyakorlat is, ahol nem messze Telkibányától egy völgyben igyekeztünk fölfelé a középkori horpabánya hepehupái között. Az úti célunk egy elhagyatott kőbánya volt, ahol ásványokat gyűjtöttünk, és igen kellett vigyáznunk arra, hogy a lila virágú ikrás fogasír virágszőnyegben nehogy eltapossuk a foltos szalamandra nőstényeket. Ezek a roppant feltűnő színezetű farkos kétélűek azon igyekeztek, hogy leendő utódaik számára megfelelő helyet találjanak, akiket elevenen hoznak a világra. Emlékszem a sárdagasztós túrára a mecseki Melegmányi-völgyben, a bükki Dante-poklának sötétségére, a Tokaj-hegyi pézsmaboglárkára, a tiszavirágzás csodájára, a „szoknyás” enyves égeresre a Hanságban, a viperatelepre, a peszéri erdő tisztásán a tengernyi

sömörös kosborra, a balatonfelvidéki, a Fertő-tavi történetekre, a szikpadkák „emeleteire”. Jó lenne felidézni a rezgőpázsitos, bábakalácsos, margarétás бүккi Nagymezőt (menjeteк el augusztusban is, ekkor kékbe borul a rét a rengeteg tárnicsától).

A könyvemben vannak még üres oldalak... és remélem Ti, akiknek esetleg még nincs ilyen könyvetek, Ti is elkezdték hasonlót ”írni”, hogy aztán az utánatok jövőк is lássanak, érezzenek és tudjanak...arról a *valamiről*....ami volt, van és lesz...talán.

Kecskemét, 2011. május

Juhász Katalin